

Çınar, M. A. (2025). Kriz dönemlerinde kurumsal ekonomik istihbaratın stratejik rolü: Seçilmiş Asya ülkeleri üzerinden makroekonomik göstergelerdeki volatilité analizi. *Bookarion Journal of Social Sciences*, 1 (1), 109-122. [doi:10.64734/bjss.1-1-09](https://doi.org/10.64734/bjss.1-1-09)

Özgün Makale

Gönderim: 09/10/2025

Kabul: 31/12/2025

Licensed under
CC BY 4.0.

KRİZ DÖNEMLERİNDE KURUMSAL EKONOMİK İSTİHBARATIN STRATEJİK ROLÜ: SEÇİLMİŞ ASYA ÜLKELERİ ÜZERİNDEN MAKROEKONOMİK GÖSTERGELERDEKİ VOLATİLİTE ANALİZİ

The Strategic Role of Corporate Economic Intelligence in Times of Crisis: Analysis of Volatility in Macroeconomic Indicators in Selected Asian Countries

Muhammed Ali ÇINAR

Uzman

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

muhammedalicinar.34@gmail.com

0000-0002-3746-5325

ÖZ

21. yüzyılda küreselleşme ve neoliberal iktisadi düzenin etkisiyle ulusal ve uluslararası paydaşlar arasındaki etkileşim yoğunlaşmış; bu süreç, bilgi temelli yeni bir makroekonomik yapı ve ilişkiler sisteminin oluşumunu hızlandırmıştır. Veri ve bilgi yönetimi, paydaşların tercih, öncelik, rol ve fonksiyonlarının uyumlaştırılmasında belirleyici bir unsur haline gelmiştir. Bu uyum süreci ise büyük ölçüde ekonomik istihbarat faaliyetleri aracılığıyla yürütülmeye başlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, Asya bölgesinde kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip olan ve olmayan ülkelerin kriz dönemlerindeki makroekonomik performans ve volatilité yapılarındaki farklılıkları inceleyerek, söz konusu sistemlerin büyüme performansı ve makroekonomik istikrar üzerindeki etkilerini analiz etmektir. Yöntem olarak, ilgili ülke gruplarının kriz dönemlerindeki performansları karşılaştırmalı statik analiz ile değerlendirilmiş; özellikle döviz kuru ve borsa endekslerine ilişkin volatilité yapısı ARCH ailesi modelleri kullanılarak incelenmiş ve yıllık eğilimler analiz edilmiştir. Bulgular, kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ülkelerin, dalgalı makroekonomik görünümünden uzaklaşarak sürdürülebilir büyüme performansına ulaşabilmeleri için paydaş çıkarlarını ortak bir zeminde bütünleştirebildiklerini ortaya koymaktadır. Bu bütünleşmenin, ekonomik kırılma alanlarının etkin biçimde düzenlenmesi yoluyla mümkün olduğu tahmin edilmektedir.

Çalışmanın özgün değeri ise, kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ülkelerin kriz öncesi koşulları analiz edebilme kapasiteleri sayesinde bir tür erken uyarı mekanizmasına sahip olduklarını ve bu mekanizmanın, kriz ve toparlanma süreçlerinde daha istikrarlı bir makroekonomik yapı oluşmasına katkı sunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik istihbarat, volatilité, küresel krizler, ekonomi-politik analiz, ARCH

ABSTRACT

In the 21st century, the interaction between national and international stakeholders has intensified under the influence of globalization and the neoliberal economic order; this process has accelerated the formation of a new knowledge-based macroeconomic structure and system of relationships. Data and information management has become a decisive factor in harmonizing the preferences, priorities, roles, and functions of stakeholders. This harmonization process has largely begun to be carried out through economic intelligence activities. The purpose of this study is to analyze the effects of these systems on growth performance and macroeconomic stability by examining the differences in macroeconomic performance and volatility structures during crisis periods between countries in the Asian region that have and do not have institutional economic intelligence systems. As a method, the performance of the relevant country groups during crisis periods was evaluated using comparative static analysis; in particular, the volatility structure related to exchange rates and stock market indices was examined using ARCH family models, and annual trends were analyzed. The findings reveal that countries with institutional economic intelligence systems are able to integrate stakeholder interests on common ground, enabling them to move away from volatile macroeconomic conditions and achieve sustainable growth performance. It is estimated that this integration is possible through the effective regulation of areas of economic vulnerability. The original value of the study lies in demonstrating that countries with institutional economic intelligence systems possess a type of early warning mechanism thanks to their capacity to analyze pre-crisis conditions, and that this mechanism contributes to the formation of a more stable macroeconomic structure during crisis and recovery processes.

Keywords: Economic intelligence, volatility, global crises, economic-political analysis, ARCH

GİRİŞ

Küresel krizler, dünya ekonomisinin yapısal dinamiklerinde köklü dönüşümleri tetikleyen ve mevcut paradigma ile uygulamaları sorgulatan kritik kırılma noktalarıdır. Son yirmi yılda yaşanan küresel ve bölgesel durgunluklar, finansal piyasalardaki oynaklık, tedarik zincirlerindeki yapısal kırılmalar ve siyasi istikrarsızlıklar, küresel ekonomi-politik dengeleri önemli ölçüde dönüştürmüştür. Bu bağlamda, 2008 Küresel Finans Krizi ile COVID-19 salgını, yalnızca ekonomik göstergeleri değil, aynı zamanda toplumsal yapıları ve yönetim mekanizmalarını da derinden etkilemiş; ulusal ve uluslararası düzeyde çok katmanlı ve karmaşık sorun alanları ortaya çıkarmıştır (Morelli & Seghezza, 2021). Kriz dönemleri, ulusal ve uluslararası aktörlerin rol, sorumluluk ve işlevlerinde belirgin yeniden yapılanmalara yol açarak paydaşların tercih ve önceliklerini dönüştürmüştür; mevcut ekonomik düzenin sürdürülebilirliğine ilişkin tartışmaları derinleştirmiştir. Neoliberal politikalar ve küreselleşme süreciyle artan karşılıklı bağımlılık, krizlerin etkilerini derinleştirirken uluslararası ilişkilerin karmaşıklığını artırmış ve çözüm süreçlerini daha çok aktörlü ve zorlayıcı bir yapıya taşımıştır. Bu nedenle, küresel krizlerin etkilerini sınırlamak amacıyla daha bütüncül, esnek ve ileriye dönük politika ile yönetim stratejilerinin geliştirilmesi temel bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır (Çınar, 2023).

Küreselleşme ve neoliberal iktisadi düzenin etkisiyle 21. yüzyılda önem kazanan bilgi temelli ekonomik yapı, paydaşların rol ve fonksiyonlarını dönüştüren temel bir belirleyici olarak öne çıkmaktadır. “Bilgi ekonomisi” olarak kavramsallaştırılan bu dönemde, veri ve bilgi sistemlerinin etkin ve stratejik kullanımı, paydaşlar arasındaki siyasi, sosyal ve ekonomik etkileşimleri derinleştirirken aktörler arasındaki güç dengelerinin yeniden şekillenmesine de zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, paydaşların tercih ve önceliklerinin stratejik yönetimi; veri ve bilginin niteliği, doğruluğu ve zamanlı kullanımına doğrudan bağlıdır. Makroekonomik açıdan değerlendirildiğinde ise veri ve bilgi yönetimi süreçleri, paydaş taleplerinin uyumlaştırılmasında kurumsal ekonomik istihbarat faaliyetlerinin merkezi bir rol üstlendiğini göstermektedir. Ekonomik istihbarat, doğru ve güvenilir verinin sistematik biçimde analiz edilerek stratejik bilgiye dönüştürülmesi yoluyla karar alma süreçlerini yönlendiren ve uzun vadeli planlama kapasitesini güçlendiren bütüncül bir kurumsal yapı olarak tanımlanabilir (Çınar, 2023).

21.yüzyılda yaşanan siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve finansal dönüşümler, ülkelerin güvenlik ve savunma yaklaşımlarını köklü biçimde değiştirmekte ve en düşük maliyetle en yüksek etkinliğin sağlanmasını hedefleyen stratejileri ön plana çıkarmaktadır. Bu çerçevede devletler, güvenlik ve savunma anlayışlarını makroekonomik bir perspektifle yeniden kurgulayarak, ekonomik istihbarat faaliyetleri aracılığıyla paydaşlarını hem olağan hem de olağanüstü koşullara uyum kapasitesini artırmayı amaçlamaktadır. Güncel dönemde kurumsal ekonomik istihbarat sistemleri, ulusal ekonomik güvenlik ve savunma stratejilerinin temel bileşenlerinden biri haline gelerek yalnızca içsel istikrarın korunmasına değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerin karmaşık yapısının yönlendirilmesine de katkı sağlamaktadır.

Teknolojik gelişmeler ve ekonomik dönüşümler, ulusal stratejilerin esnekliğini ve etkinliğini artırırken yeni risk ve belirsizlikleri de beraberinde getirmekte; bu durum, kurumsal ekonomik istihbarat sistemlerinin sürekli olarak güçlendirilmesini ve değişen koşullara uyarlanmasını zorunlu kılmaktadır. (Clerc, 1998) Ekonomik istihbaratın etkinliği, veri ve bilginin sistematik biçimde yapılandırılması, analiz edilmesi ve stratejik karar alma süreçleriyle bütünleştirilmesine bağlıdır. Dijital dönüşüm, yapay zekâ ve büyük veri analitiği gibi ileri teknolojiler, ekonomik istihbaratın analitik kapasitesini artırarak doğruluk ve etkinliğini güçlendirmekte ve istihbarat süreçlerini daha çok boyutlu bir yapıya dönüştürmektedir. Bu bağlamda modern kurumsal ekonomik istihbarat sistemleri, devletlerin güvenlik ve savunma stratejilerinde daha esnek ve dinamik yaklaşımlar benimsemelerine imkân tanıyarak uluslararası rekabet avantajı elde etmelerine katkı sağlamaktadır. Ekonomik istihbarat sistemleri, ulusal düzeyin ötesinde uluslararası ilişkiler ve iş birliği bağlamında da stratejik bir önem taşımaktadır. Ülkeler arası ticaret, yatırım ve ekonomik etkileşimlerin artan karmaşıklığı, bu sistemlerin uluslararası düzeyde daha etkin ve koordineli biçimde kullanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede, uluslararası standartların oluşturulması ve karşılıklı güvenin tesis edilmesi, ekonomik istihbaratın verimliliğini artıracak temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Güncel dönemde ulusal ekonomik güvenlik ve savunma stratejilerinin merkezinde yer alan ekonomik istihbarat sistemleri, giderek daha dinamik ve çok boyutlu bir yapıya bürünmüştür. Dolayısıyla, teknolojik gelişmeler ve uluslararası ilişkilerin artan karmaşıklığı dikkate alınarak, ekonomik istihbarat sistemlerinin hem ulusal hem de uluslararası konjonktüre uyum sağlayacak şekilde sürekli olarak güçlendirilmesi ve güncellenmesi gerekmektedir.

(Ekren & Çınar, 2023). Bu yaklaşım, ulusal ekonomik güvenliğin ve sürdürülebilir refahın sağlanmasına katkı sunarken, ülkelerin siyasi ve ekonomik krizlere karşı daha dirençli hale gelmesini mümkün kılacaktır. (Levytskyi, 2001).

21.yüzyılda uluslararası ilişkilerde Asya'nın yükselen bir güç merkezi haline gelmesi, bölge ülkelerinin iç ve dış politika süreçlerini yeniden yapılandırırken kurumsal ekonomik istihbarat sistemlerine daha fazla ağırlık vermelerini beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, Asya kıtasında gelişmiş kurumsal ekonomik istihbarat kapasitesine sahip olan Çin, Rusya ve Japonya gibi ülkeler, yeni dönemin siyasi ve ekonomik konjonktürünü şekillendirme potansiyeline sahip başlıca aktörler arasında değerlendirilmektedir (Potter, 1998). Çin, dünyanın en büyük ekonomilerinden biri olarak, yüksek üretim kapasitesi ve büyük tüketici pazarıyla uluslararası ticarete belirleyici bir güç haline gelmiştir. «Kuşak-Yol» girişimi gibi uluslararası projeler aracılığıyla, altyapı yatırımları ve küresel ticaret ağlarının genişletilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda bu proje, bölgesel ve küresel ekonomik ve siyasi konjonktürü şekillendirmek adına da önemli bir araç görevi görmektedir (Lin, 2011; Ece, 2023). Doğal kaynaklar açısından zengin bir ülke olan Rusya, özellikle petrol, doğalgaz ve mineraller gibi enerji kaynaklarıyla dünya ekonomisinde stratejik bir konumda bulunmaktadır. Dünyanın en büyük petrol ve doğalgaz üreticilerinden biri olan Rusya, Avrupa başta olmak üzere pek çok ülkenin enerji ihtiyacını karşılamaktadır. Bu nedenle enerji piyasalarındaki dalgalanmalar, küresel enerji fiyatları ve ekonomik istikrar üzerinde doğrudan etkiler yaratması muhtemeldir (Grigoryev, 2016). Rusya, zengin enerji kaynakları ile küresel enerji piyasasında, tarım ürünleri, metaller ve askeri ekipman gibi çeşitli sektörlerde de yüksek ihracat kapasitesine sahip olmasıyla da dünya ticaretinde önemli bir konumdadır. Bu durum ayrıca, jeopolitik konumu ve askeri gücü ile birleştirildiğinde Rusya'yı uluslararası ilişkilerde stratejik bir aktöre dönüştürmektedir. Japonya, küresel ekonomideki rolüyle dikkat çeken Asya ülkelerinden birisidir. İleri teknoloji, otomotiv, elektronik, mühendislik ve robotik alanlarında öncü olan Japonya, yüksek katma değerli ürünler ve yenilikçi teknolojilerle dünya ticaretinde önemli bir paya sahiptir. Japonya yüksek teknoloji endüstrisi ve otomotiv sektörünün pozitif katkıları ile küresel ölçekte finansal hizmetler gibi alanlarda öncü bir kuvvet konumundadır. Japonya'nın yüksek düzeyde gelişmiş altyapısı ve iş gücü verimliliği, Japon ekonomisinin rekabet gücünü artırmaktadır bu yüzden Japonya'nın dış ticaret fazlası oluşturması kaçınılmazdır (Takatoshi & Hoshi, 2020). Bu durum, Japonya'yı küresel finans piyasalarında da etkin bir oyuncu yaparken yatırımcılar tarafından varlıkların değerlendirilmesi açısından yeni güvenli liman olarak görülmektedir.

Küresel sistemi şekillendirme kapasitesine sahip devletlerin uluslararası siyasi ve ekonomik ilişkilerdeki etkinliğini artıran temel araçlardan biri, kurumsallaşmış ekonomik istihbarat sistemleridir. Bu sistemler, ulusal paydaşların ekonomik güçlerini sürdürülebilir biçimde destekleyerek yenilikçiliği teşvik etmekte ve küresel ölçekte rekabet edebilirliği güçlendirmektedir. Bilgi toplama ve analiz kapasitesi sayesinde endüstriyel eğilimlerin ve pazar fırsatlarının belirlenmesine imkân tanıyan kurumsal ekonomik istihbarat, makroekonomik yapı ve ilişkiler sisteminde paydaşların rol ve fonksiyonlarının düzenlenmesinde kritik bir işlev üstlenmektedir. Aynı zamanda bu sistemler, uluslararası ticaret ve doğrudan yabancı yatırımlar başta olmak üzere ekonomik stratejilerin oluşturulması ve uygulanmasında merkezi bir konumda yer almakta; dış pazarlardaki fırsat ve risklerin sistematik analizine dayalı olarak

politika ve yatırım kararlarını güçlendirmektedir. Kurumsal ekonomik istihbarat yapıları, ekonomik kalkınmanın yanı sıra ulusal güvenlik, savunma ve jeopolitik stratejilerin de tamamlayıcı bir unsuru olarak devletin küresel güç projeksiyonunu destekleyen jeoekonomik bir araç niteliği taşımaktadır. Çınar (2023) çalışmasında, kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ülkelerin diğer devletlere kıyasla kırılabilirlik alanlarını daha hızlı tespit edip düzenleyebildiğini ve bunun sürdürülebilir büyüme profili oluşturulmasında belirleyici olduğunu vurgulamaktadır.

Özellikle Rusya'nın jeopolitik stratejileri ve Çin'in küresel etkisi göz önüne alındığında, kurumsal ekonomik istihbaratın ulusal güvenlik ve dış politika hedeflerini desteklemedeki rolü önemlidir. Bu ülkelerin kurumsal ekonomik istihbarat sistemleri, yeni dönemde teknolojik inovasyonu teşvik etmekte ve endüstriyel politikalarını yönlendirmektedir. Özellikle Çin'in teknoloji liderliği ve Japonya'nın yenilikçi endüstrileri konusundaki uzmanlığı, bu ülkelerin kurumsal ekonomik istihbarat sistemlerinin paydaşlara sunmuş oldukları stratejik planlamalar aracılığıyla küresel ekonomideki etkisini artırmaktadır. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan, Asya bölgesinde kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip olmayan ancak bu sisteme sahip olan devletlerle sıkı ilişkiler içerisinde bulunan enerji kaynakları ve stratejik konumlarıyla küresel ekonomide önemli bir role sahip olan devletler arasında yer almaktadır. Azerbaycan, enerji zenginliğiyle küresel ekonomide önemli bir konumda olup, petrol ve doğal gaz rezervleri sayesinde Hazar Denizi'nde stratejik bir yer edinmiştir. Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı ve Güney Gaz Koridoru projeleriyle Avrupa'nın enerji arz güvenliğine katkı sağlamakta ve ekonomisini enerji ticaretiyle güçlendirmektedir. Ancak, ulusal ekonominin enerji sektörüne olan bağımlılığı nedeniyle dışsal faktörlere karşı kırılabilirlik yaşamakta ve küresel krizler, ulusal makroekonomik yapı ve ilişkiler sisteminde dalgalanmalara yol açabilmektedir (Bashirov, 2019). Kazakistan, Orta Asya'nın en büyük ekonomisi olarak zengin doğal kaynakları sayesinde küresel ölçekte önemli bir rol oynamaktadır. Petrol, doğal gaz ve kömür gibi enerji kaynaklarıyla dünya piyasalarına katkıda bulunmakta ve Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nde transit ülke olarak stratejik bir yer tutmaktadır. Madencilik, tarım ve ağır sanayi de Kazak ekonomisinin diğer önemli sektörlerindedir. Ekonomisini çeşitlendirme çabaları ve yabancı yatırım çekme politikaları, Kazakistan'ın uzun vadeli ekonomik büyümesine katkı sağlamaktadır. (Tjia, 2022). Kırgızistan, sınırlı doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen, stratejik konumuyla ekonomik fırsatlara sahip olabilmektedir. Tarım, madencilik (özellikle altın) ve turizm sektörü ülkenin büyümesinde önemli yer tutarken, düşük üretim maliyetleri ve geniş tarım arazileri sektörel gelişmeleri desteklemektedir. Ancak, siyasi istikrarsızlık ve altyapı yetersizlikleri, ekonomik büyümeyi engelleyen zorluklar arasında yer almaktadır (Baitimbetova, 2024). Son yıllarda, ekonomiyi çeşitlendirmek ve yabancı yatırımı artırmak amacıyla çeşitli reformlar hayata geçirilmektedir. Özbekistan, Orta Asya'nın en kalabalık ülkesi olarak doğal kaynaklarıyla güçlüdür ve son yıllarda ekonomik reformlarla yatırım ortamını iyileştirmektedir. Tarım ve tekstil sektörlerinde güçlü olan Özbekistan, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi'nde önemli bir rol oynamakta ve uluslararası ticaretin merkezi olma yolunda ilerlemektedir. Ancak, sürdürülebilir kalkınma için altyapı ve iş gücü verimliliği gibi alanlarda iyileştirmelere ihtiyaç duymaktadır (Andersone, 2025).

Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan gibi Orta Asya ülkeleri, enerji tedariki ve taşımacılığı sayesinde uluslararası ticaret ve küresel enerji piyasalarında stratejik bir rol oynamaktadır. Bu ülkeler,

bölgesel iş birliği girişimleri ve enerji altyapısına yönelik projelerle küresel ekonomi içindeki önemlerini artırmaktadırlar. Ancak, bu ülkeler enerji kaynakları ve stratejik doğal varlıklar bakımından güçlü bir konumda olsalar da, kurumsal ekonomik istihbarat sistemlerinin yeterince gelişmemiş olması, özellikle kriz dönemlerinde makroekonomik göstergelerde yüksek volatiliteye yol açabilmektedir. Bu volatilité, ulusal ekonomik yapı ve ilişkilerde kırılmalık yaratmakta ve istikrarsız, düşük tempolu bir büyüme dinamiğiyle sonuçlanmaktadır. Bu tür dalgalanmalar, sistemik istikrarsızlık riskini artırmakta ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasını engellemektedir.

Bu çalışmada, kurumsal ekonomik istihbarat sistemini uygulayan ve uygulamayan Asya ülkelerinin makroekonomik göstergelerindeki farklılıklar incelenerek, özellikle kriz dönemlerinde döviz kuru dalgalanmalarına verdikleri tepkilerin sürdürülebilirlik ve büyüme performansı üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip Asya ülkeleri ile bu sisteme sahip olmayan Asya'daki Türk devletlerinin kriz dönemlerindeki makroekonomik göstergelerinin karşılaştırmalı olarak ele alınmakta; kriz dönemlerinde bu iki grup ülkenin makroekonomik göstergelerinde gözlemlenen volatilité düzeylerinin büyüme performansına olan etkileri değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Asya ülkelerinin ekonomik konjonktürü bütüncül bir perspektifle analiz edilerek, kurumsal ekonomik istihbarat yapılarının makroekonomik istikrar ve kriz yönetim kapasitesi üzerindeki rolü tartışılmaktadır. Elde edilen bulguların, kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ülkelerin küresel ölçekteki stratejik konumlarının ve krizlere karşı gösterdikleri direnç düzeylerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sunacağı öngörülmektedir. Bu analiz, ekonomik krizlerin büyüme dinamiklerine etkilerini açıklamak ve sürdürülebilir kalkınma perspektifinden yeni politik açılımlar geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çalışma, kurumsal ekonomik istihbarat sistemlerinin uluslararası ekonomik stratejilerin belirlenmesindeki rolüne ve karar alma süreçlerindeki dönüştürücü etkisine ışık tutarak, söz konusu yapıların jeoekonomik rekabet ortamındaki kritik konumunu vurgulamaktadır.

LİTERATÜR

Literatürdeki ekonomik istihbarat çalışmaları, genel olarak kurumsal ekonomik istihbarat sistemlerinin rol, fonksiyon, yapı ve ilişkilerini göz önünde bulundurarak çeşitli değerlendirmeler yapmaktadır.

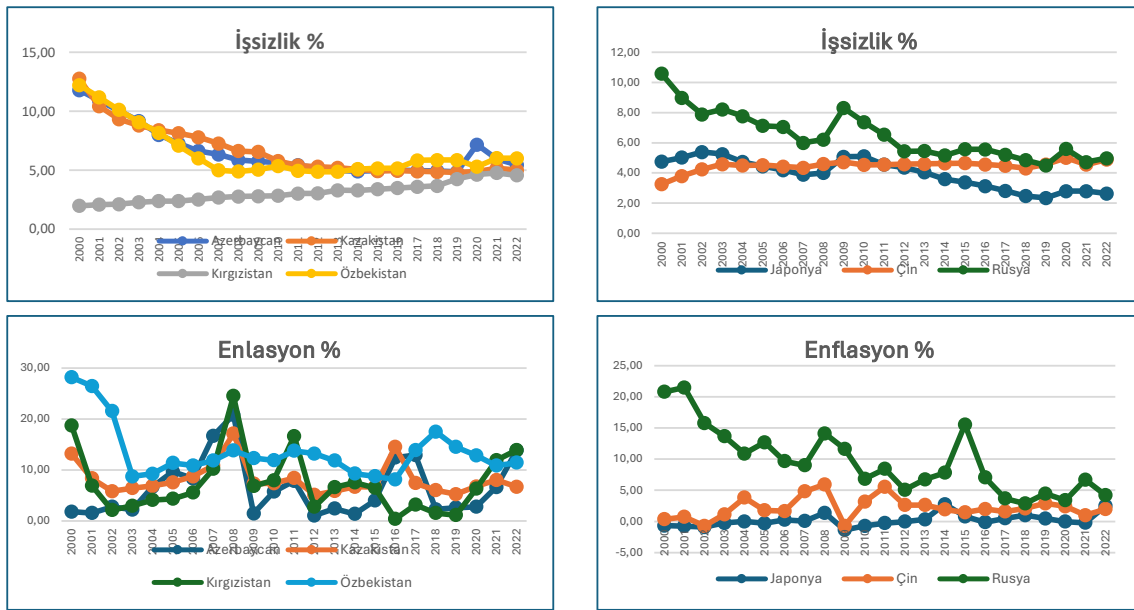
Clerc (1998) çalışmasında Soğuk Savaş'ın sonlanması ve iki kutuplu dünyanın çöküşü sonrasında küreselleşmenin etkisiyle yeni bir ekonomik düzenin oluşturulması gerekliliğine odaklanmaktadır. Odaklanılan yeni ekonomik sistemde, çokuluslu şirketlerin küresel ölçekte birbirleriyle yoğun bir rekabet içine girmesinin muhtemel olduğuna değinmektedir. Oluşması muhtemel yeni düzende küresel rekabette geriye düşen yükselen ekonomilerin, gelişmiş ülkelerle rekabet edebilmeleri için güçlü ekonomik istihbarat sistemlerini devreye almaları gerektiği görüşüne yer verilmektedir. Franco, Magrinho ve Ramos (2011) çalışmasında Portekiz firmaları tarafından kullanılan ekonomik istihbarat uygulamalarını değerlendirmek ve bunların benimsenme olasılığını artırabilecek nitelikleri belirlemeye çalışmaktadır. Firmaların ekonomik istihbarat faaliyetlerindeki performansının rekabet kapasitesine etkisi değerlendirilmiştir. Potter (1998) Soğuk Savaş'ın sonlanmasının ardından devletler arası rekabetin ideolojik ve askeri unsurlardan ziyade ekonomik boyutlarda şekillendiğini ve bu

dönüşümün istihbarat servislerinin ulusal ekonomik güvenliği sağlama ve geliştirme işlevini artırdığını incelemektedir. Bu yeni dinamikler, devletlerin ekonomik çıkarlarını savunmalarında ve küresel rekabet arenasında üstünlük sağlamalarında istihbarat birimlerinin yeni sorumluluklar üstlenmelerini gerektirmektedir. Çalışma, bu süreci, ulusların benimsedikleri güncel ekonomik istihbarat stratejileri üzerinden analiz etmektedir. Leijonhielm (2000) çalışmasında küresel ortamda hızla meydana gelen değişikliklerin, yeni tehdit boyutlarını gündeme getirdiğine ve bu bağlamda kapsamlı analiz ve etkili karar alma süreçlerinin daha da önemli hale geldiğine dikkat çekmektedir. Bu yeni dönemde rekabetin yalnızca siyasi, sosyal ve askeri unsurlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda ekonomik faktörleri de kapsadığı ifade edilmektedir. Bu durum, devletlerin süreç yönetimi esnasında ekonomik istihbarat sistemlerine duydukları ihtiyacın giderek arttığını göstermektedir. Briciu, Vrîncianu ve Mi-hai (2009) çalışmasında küresel ekonomideki artan rekabet koşullarına uyum sağlama gerekliliğine odaklanarak, şirketlerin bu ortamda rekabet avantajı elde edebilmek için bilgiye dayalı sistemler geliştirmelerinin önemini vurgulamaktadır. Çalışmada, ekonomik istihbarat sistemlerinin, işletmelerin rekabet gücünü artırmadaki kritik rolüne dikkat çekilmekte ve bu sistemlerin nasıl etkin bir şekilde kullanılabileceği, süreçlerin rol ve işlevleriyle birlikte ele alınmaktadır. Levytskyi (2001) çalışmasında ekonomik istihbaratı modern dönemde benimseyen ulusal ekonomilerin bu alandaki çalışmalarına odaklanılmaktadır. Ekonomik istihbarat, günümüz dünyasında ulusal ekonomilerin rekabet avantajı elde etme ve ekonomik güvenliklerini sağlama amacıyla stratejik bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda, ekonomik istihbaratı uygulayan ulusal ekonomilerin gelişim süreçleri ve bu alandaki kavramsal çerçeveler göz önünde bulundurularak bir değerlendirme yapılmaktadır. Zelikow (1997) çalışmasında, Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik istihbarat sisteminin rol ve fonksiyonları ile yapısal ve ilişkisel dinamiklerini incelemektedir. ABD'nin ekonomik istihbarat sisteminin tarihsel gelişimi ele alınarak, veri ve bilgi üretim süreçleri ekonomik istihbaratın kavramsal çerçevesi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Duramaz ve Gökpınar (2017) çalışmasında, ekonomik faaliyetlerin yerel ve küresel ölçekte hızla artan etkisiyle, ekonominin daha geniş bir perspektiften ve farklı açılardan ele alınmasının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Özellikle küresel ölçekte ülkeler arasındaki karşılıklı bağımlılığın artmasıyla, rekabet gücünü artıracak stratejik planlamaların önemine dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, ekonomik istihbarat kavramının günümüzdeki önemi öne çıkarılmaktadır. Çalışma, ekonomik istihbaratın tanımı ve rolü üzerinde dururken, Türkiye'deki sistem ve uygulamaların yetersiz olduğuna dikkat çekmektedir.

Seiglie, Coissard ve Echinard (2008) çalışmasında, Soğuk Savaş sonrasındaki dönemde, savaş stratejilerinin değişmesiyle birlikte bilginin ekonomik çatışmalarda kilit bir unsur haline geldiği vurgulanmaktadır. Bu dönemde, rekabet gücünün ve rakiplerin istikrarsızlaştırılmasının temel bir strateji olarak kullanıldığına dikkat çekilmektedir. Süreç incelenirken, ekonomi politikalarının sadece siyasi planda şekillendirilmediği, aynı zamanda küresel ekonomik dengeleri etkileyen önemli faktörler olduğuna da işaret edilmektedir. Özellikle ABD'nin ekonomik istihbarat sisteminin, hükümetin iradesine dayalı olarak işlediği ve birçok kamu kurumunun şirketlerin tercih ve önceliklerini yönlendirdiği ifade edilmektedir. Değişen savaş stratejilerinde ekonomilerin giderek daha ön planda olacağı ve bu süreçte ekonomik istihbarat sistemlerinin rolünün arttığına vurgu yapılmaktadır.

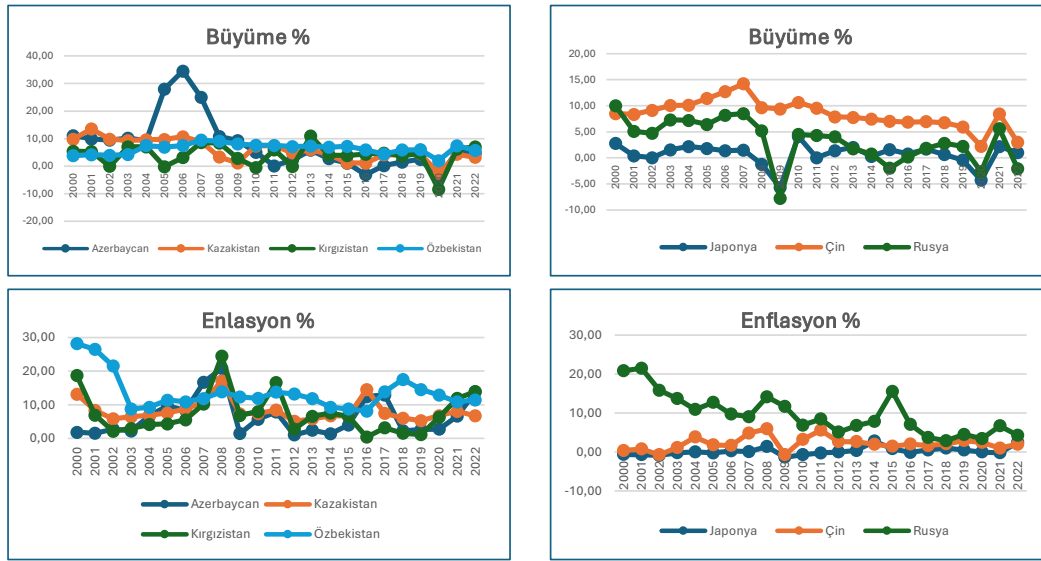
YÖNTEM VE BULGULAR

Bu çalışmada, Asya kıtasında kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ve olmayan ülkelerin makroekonomik performansları, karşılaştırmalı statik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Finansal piyasa dinamikleri, ARCH modelleri kullanılarak ekonomi-politik perspektiften değerlendirilmiştir. Bulgular, ulusal ekonomilerin krizlere karşı direnç ve performansını artırmak için ekonomik kırılganlıkların yeniden yapılandırılması ve paydaş tercihlerinin uyumlaştırılmasının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, kurumsal ekonomik istihbarat sistemleri, ekonomik istikrarın sağlanmasında ve karar alma süreçlerinde stratejik bir araç olarak kritik bir rol oynamaktadır.

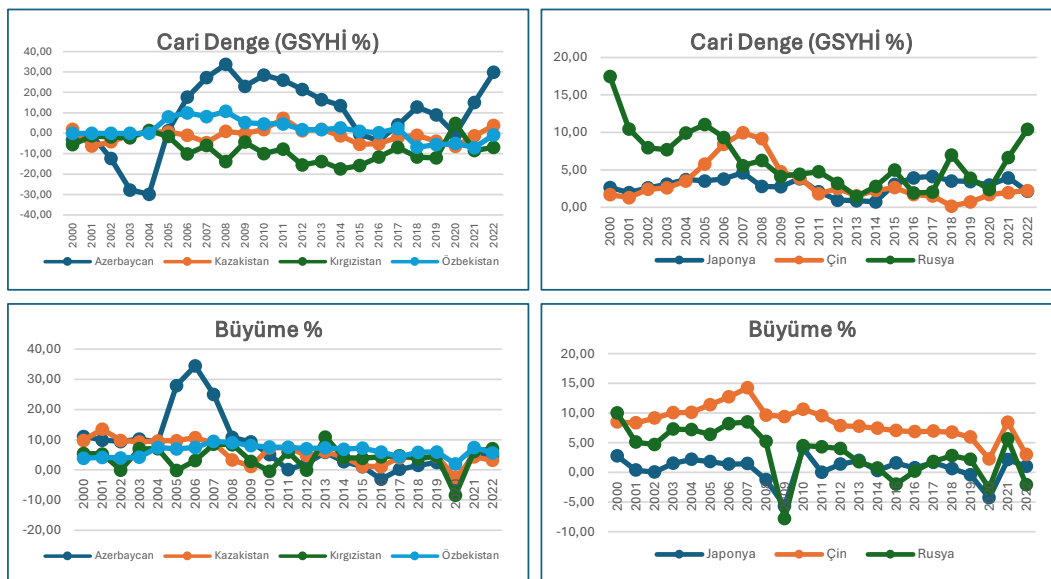
Şekil 1. İşsizlik ve Enflasyon Oranları

Asya kıtasında kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip olmayan Türk devletlerinin işsizlik oranları incelendiğinde, 2000, 2008 ve 2019 yıllarındaki siyasal ve ekonomik kriz dönemleri hariç, bu ülkelerde işsizlik eğiliminin kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ülkelere kıyasla daha istikrarlı olduğu gözlemlenmektedir. Kriz sonrası dönemde belirli dalgalanmalar gözlenmekle birlikte, özellikle enflasyon oranlarının istikrara kavuşturulamaması, sürdürülebilir ekonomik görünümü sınırlamaktadır. Buna karşılık, Çin, Rusya ve Japonya gibi kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ülkelerde, kriz dönemlerinde işsizlik dalgalanmaları görülse de toparlanma süreci hızlı gerçekleşmekte ve enflasyon kontrol altında tutulabilmektedir. Bu durum, ekonomik verilerin stratejik biçimde analiz edilmesi ve yorumlanmasının, kriz sonrası ekonomik istikrarın sağlanmasında belirleyici olduğunu göstermektedir. Böylece bu ülkeler, öngörülebilir ve istikrarlı politikalar benimseyerek ekonomik güven ortamını hızla yeniden inşa edebilmektedir. Ancak, Rusya özelinde, küresel konjonktür ve siyasal belirsizlikler, makroekonomik göstergelerde diğer kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ülkelere farklı olarak ani ve yüksek dalgalanmalara yol açabilmektedir. Bu durum, Rusya'nın ekonomik performansının hem yerel hem de uluslararası siyasal dinamiklerden doğrudan etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 2. Büyüme ve Enflasyon Oranları

Kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ve olmayan ülke gruplarında büyüme ile enflasyon arasındaki ilişkinin genel iktisadi kurallara uygun şekilde gerçekleştiği görülmektedir. Ancak, ekonomik istihbarat sistemine sahip olmayan ülkelerde enflasyon oranları daha sık dalgalanmakta ve bu durum büyüme oranlarının istikrarsız bir görünüm sergilemesine yol açmaktadır. Özellikle kriz dönemleri ve sonrasında, bu ülkelerde toparlanma süreci diğer ülkelere kıyasla daha uzun vadeli ilerlemektedir. Buna karşın, kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ülkeler, kriz döneminde ve sonrasında büyüme ve toparlanmayı istikrara kavuşturmak için daha etkin ve stratejik politikalar uygulamaktadır.

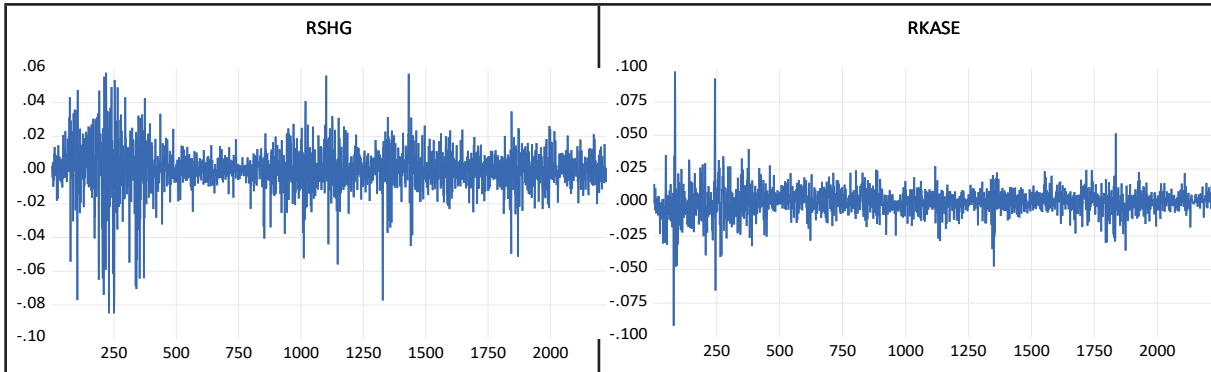

Şekil 3. Cari Denge ve Enflasyon Oranları

Asya kıtasında kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip olmayan Türk devletlerinde cari denge oranlarının uzun dönemde sıfıra yakın veya negatif olduğu görülmektedir. Bu durum, dış borç işlem-

lerinin artmasına ve dolayısıyla ulusal ekonomilerin dış finansmana bağımlılığının yükselmesine yol açmaktadır; yüksek dış finans bağımlılığı ise olağanüstü durumlarda makroekonomik istikrarı olumsuz etkileyebilir. Buna karşılık, kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ülkelerde cari işlemler dengesi uzun dönemde sürdürülebilir seviyelerde kalmakta ve dış finans bağımlılığı daha düşük olmaktadır. Bu durum, ulusal ekonomik yapı ve ilişkiler sisteminin uluslararası kırılmalardan daha az etkilenmesini sağlamak ve kriz sonrası toparlanma süreçlerinde stratejik planlamaların etkilerini daha hızlı ve olumlu bir şekilde göstermektedir.

Ayrıca çalışmada statik analizden farklı olarak Çin ve Kazakistan için ARCH modelleri kullanılarak volatilité analizi yapılmaktadır. Çalışmada klasik regresyon analizine başvurulmamıştır; bunun temel nedeni, kullanılan verilerin günlük frekansta olması ve bu tür veri yapılarında klasik regresyon yöntemlerinin genellikle yanıltıcı sonuçlar verebilmesidir. Günlük zaman serisi verilerinde içsel bağımlılıklar ve varyansın zaman içinde değişkenlik göstermesi, basit regresyon modelleriyle doğru analiz yapılmasını zorlaştırmaktadır. Grafikselle analizler, verilerin ARCH (Autoregressive Conditional Heteroskedasticity – Koşullu Değişen Varyans) modeline uygun olduğunu göstermiştir. ARCH modeli, özellikle zaman serilerinde varyansın koşullu olarak değiştiği durumlarda verilerin doğru biçimde modellenmesini sağlar. Bu nedenle, mevcut veri seti için ARCH modelinin kullanılması, analize uygun ve güvenilir bir yöntem olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 4. Çin ve Kazakistan Borsalarının Getiri Grafiği

Grafikselle incelemeler, zaman çizgisi boyunca küçük değişimlerin küçük dalgalanmalar, büyük değişimlerin ise daha geniş dalgalanmalar oluşturduğunu göstermektedir. Kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip Çin ile bu tür bir sisteme sahip olmayan Kazakistan arasında yapılan karşılaştırmada, borsa verilerindeki farklılıklar dikkat çekicidir. Çin borsasının dalga boyları daha yüksek ve dalgalanmaları kriz dönemlerinde belirginleşirken, Kazakistan borsası daha kısa dalga boylarına sahip olup öngörülmesi zor ve volatil bir yapı sergilemektedir. Bu belirsizlik, uluslararası yatırımcılar açısından riskleri artırmakta, yatırım kararlarını olumsuz etkilemekte ve dış finansal ilişkilerde zafiyet yaratmaktadır. Güven ortamının zayıflaması, iç piyasada üretici arzını kısarken tüketici talebini artırarak enflasyonist baskılar yaratmakta ve döviz kuru ile faiz oranlarıyla karşılıklı etkileşim içinde makroekonomik belirsizliği derinleştirmektedir.

	Kase		Shangai		
	TGARCH-M		EGARCH-M		
	Katsayı	Standart Sapma	Katsayı	Standart Sapma	
μ (risk primi)	-3.3556***	0.774361	μ (risk primi)	0.000259	4.58E-05
α_0	2.09E-06***	3.69E-07	α_0	-0.25671	0.021706
α_1	0.072718***	0.007304	δ_i	0.201105	0.009888
γ_1	0.047888	0.012727	α_i	-0.00772	0.006645
β_1	0.883041	0.010378	γ_j	0.987896	0.002369
KFK	1.984124	0.027871		0.027699	0.014189
COVID-19	3.36201	0.794749		0.000225	4.63E-05
TGARCH Modeli: $h_t = \alpha_0 + \alpha_1 u_{t-1}^2 + \gamma_1 u_{t-1}^2 I_{t-1} + \beta_1 h_{t-1}$ EGARCH Modeli: $\log h_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^p \alpha_i \frac{ u_{t-i} }{\sqrt{h_{t-i}}} + \sum_{j=1}^q \gamma_j \log h_{t-i} + \sum_{i=1}^m \delta_i \frac{ u_{t-i} }{\sqrt{h_{t-i}}}$					

Şekil 5. ARCH Ailesi Modellerinden Elde Edilen Bulgular

γ_1 değişkeninin sıfırdan farklı ve pozitif olması 'kaldıraç etkisi' ni ifade etmektedir, yani olumsuz haberin volatilité üzerindeki etkisinin olumlu haberin etkisinden daha fazla olacağını göstermektedir. katsayısı anlamlı bir şekilde negatif ise negatif şokların pozitif şoklara göre daha fazla volatilitéye sebep olacağını göstermektedir. Yani olumsuz şokun olumlu şoka göre volatilitéyi daha çok arttırdığına işaret eder.

Çalışmada ülkelerin borsa endeksleri ile krizler arasındaki ilişkiler ARCH ailesi modelleri ile incelenmiştir. Borsa endeksler ile krizler için kurulan en uygun ARMA(p,q) modeldeki ARCH (değişen varyans) etkisini ortadan kaldırmak amacıyla koşullu değişen varyans modelleri incelenmiş ve ilgili krizler için oluşturulan kukla değişkenlerin borsa getiri volatilitesi üzerine etkisi irdelenmiştir. İki farklı tip kukla değişken söz konusu; 2008 Küresel Finans Krizi ve COVID-19 Krizi. Koşullu varyans modelleri arasından en iyi temsil gücüne sahip modeli seçmek için modeldeki değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlılığın ve bilgi kriterlerine bakılmıştır. Sonuç olarak da kurumsal ekonomik istihbarat sistemini uygulanan ülkeler ile uygulamayan ülkelerin volatilité yapısı karşılaştırılmıştır.

Bu modeller ile üç çıktı elde edilmektedir.

- Ülkelerin borsa endekslerinin getiri modellerinin kaldıraç etkisi taşıyıp taşımadığını, ki oluşturulan modellerde kaldıraç etkisi taşıdıklarını görülmektedir. Kaldıraç ifadesinden anlaması gereken ise; olumsuz haberin volatilité üzerindeki etkisinin olumlu haberin etkisinden daha fazla olacağıdır ($>0 <0$) böylece kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip olan Çin'de **SHAIG** borsasında haber etkisinin daha düşük olduğu görülmektedir. Ancak kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip olmayan Kazakistan **KASE** borsasında haber etkisi daha yüksektir.
- Bu tarz modeller daha çok finansal varlık getirisinin ilgili varlığın beklenen riskiyle ilişkili olduğu finansal uygulamalarda kullanılmaktadır. Bu şekilde elde edilen modellerin sonuna M ifadesi eklenmektedir. Risk (yani varyans) zaman içinde sabit değilse, piyasa getirilerinin koşullu beklentisi, koşullu varyansın doğrusal bir fonksiyonudur. Özetle çalışmada kullanılan borsa endekslerinin getirisinin, risk ile ilişkili olduğu da tespit edilmiştir. Modeldeki bulgulara göre risk primi daha düşüktür.
- Nowzohour ve Stracca (2020) çalışmasında kullanıldığı üzere borsa endekslerinin volatilitesi bir güven göstergesi olarak ele alınabilir. Volatil süreçler güvensizlik ortamı olarak algılanmaktadır.

Bu bağlamda krizlerin borsa volatilitesini arttırdığı gözlemlenmiştir. Kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip olmayan ülkelerin volatilesinin daha yüksek olduğu görülmektedir ancak kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip olan ülkelerde ise volatilenin daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durumda kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip olan ülkelerin, öngörülebilir makroekonomik performans gösterilerine sahip olması beraberinde sürdürülebilir ekonomik görünümü de oluşturmaktadır.

SONUÇ

2008 Küresel Finansal Krizi ve COVID-19 pandemisi gibi olağanüstü olaylar, küresel makroekonomik yapı ve ilişkiler sisteminde belirgin kırılmalıklar yaratmış ve yeni iktisadi norm arayışlarını tetiklemiştir. Bu durum, ulusal ve uluslararası ekonomi politikalarının Neo-klasik kurallardan sapma eğilimlerini hızlandırmış ve veri ile bilgi toplama ve değerlendirme süreçlerinin önemini artırmıştır. Ekonomik karar alma süreçlerinde bilgiye dayalı ve esnek yaklaşımların benimsenmesi zorunlu hâle gelmiş; yapısal sorunlarla başa çıkmada kurumsal ekonomik istihbarat sistemlerine olan ihtiyaç giderek belirginleşmiştir. Bu sistemler, paydaşların karar alma ve uygulama süreçlerinde performansını artırmakta, krizlerin önlenmesi ve etkili yönetilmesi açısından kritik bir araç olarak öne çıkmaktadır. Ulusal ekonomilerin veri ve bilgi toplama kapasitesini güçlendirmeye yönelik çabaları, küresel ekonomik ortamda sürdürülebilir büyüme ve istikrar için gelişime açık önemli bir alan olarak değerlendirilmektedir. Küresel ölçekte ulusal ve uluslararası paydaşlar arasındaki sıkı bağlar, ulusal ekonomilerin kırılmalıklık alanlarını genişletmekte ve makroekonomik göstergelerde, özellikle faiz oranları, enflasyon ve döviz kuru gibi alanlarda çeşitli problemlere yol açmaktadır. Bu durum, sürdürülebilir büyüme ve kalkınma ortamlarının oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Faiz, döviz kuru ve enflasyon birbirini etkileyen temel makroekonomik göstergeler olarak, dikkatli yönetilmediğinde ekonomik istikrarı tehdit edebilmektedir; örneğin yüksek faiz kısa vadede enflasyonu hafifletirken uzun vadede büyümeyi yavaşlatabilir, zayıf para birimi ise iç enflasyonu yükselterek faiz artırımına ihtiyaç doğurabilir. Bu bağlamda, kurumsal ekonomik istihbarat sistemleri, küreselleşme sürecinde krizlerin ekonomik büyüme ve kalkınma üzerindeki etkilerini anlamak ve bunları minimize etmek için kritik bir araç olarak ön plana çıkmaktadır. Ekonomik istihbarat, şirketler, hükümetler ve diğer paydaşlar için stratejik yönlendirme sağlayarak ekonomik dayanıklılığı artırmakta, krizlerin öngörülmesi ve stratejik önlemlerin alınmasına katkı sunmaktadır. Böylece ulusal ekonomik güvenlik ve fiyat istikrarı hedeflerinin gerçekleştirilmesine önemli ölçüde destek olmaktadır. Kurumsal ekonomik istihbarat sistemlerinin incelenmesi, küresel ekonomik dinamiklerin ve güvenlik tehditlerinin anlaşılmasıyla mevcut kırılmalıklıkların yönetilmesine yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Çin, Rusya ve Japonya gibi büyük ekonomilerin kurumsal ekonomik istihbarat sistemlerinin rol ve fonksiyonlarının değerlendirilmesi, bu ülkelerin ulusal ekonomik güvenlik ve savunma stratejilerinin belirlenmesi ile uluslararası ilişkilerdeki etkilerinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Bu sistemler, yalnızca ulusal düzeyde değil, küresel ölçekte de ekonomik ve jeopolitik dengeleri etkilemektedir. Çin'in ekonomik istihbarat faaliyetleri küresel ticaret dengeleri ve teknolojik rekabetin şekillenmesinde kritik bir rol oynarken, Rusya'nın sistemleri enerji kaynakları ve jeopolitik stratejiler üzerindeki

etkisini ortaya koymaktadır. Japonya’da ise ekonomik istihbarat, teknolojik inovasyon ve endüstriyel politikaların belirlenmesinde temel bir araç olarak işlev görmektedir. Kurumsal ekonomik istihbarat sistemleri, ekonomik istikrarı sağlamanın ötesinde, ulusal güvenlik ve jeopolitik stratejilerin oluşturulmasına doğrudan katkıda bulunmakta; risk yönetimi, stratejik karar alma ve inovasyon süreçlerini desteklemektedir. Bu sistemler, şirketler ve hükümetler için rekabet avantajı sağlarken, verimli kaynak kullanımı ve inovasyon aracılığıyla ekonomik büyümeyi teşvik etmekte ve sürdürülebilir ekonomik istikrarın sağlanmasına olanak tanımaktadır. Sonuç olarak, kurumsal ekonomik istihbarat sistemleri, ulusal ekonomilerin sürdürülebilir ve dengeli büyümesini destekleyerek küresel ölçekte öngörülebilir ve istikrarlı bir ekonomik ortamın oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak, kurumsallaşmış ekonomik istihbarat sistemine sahip ülkelerde veri ve bilgi analizinin kaliteli yürütülmesi, ülkelerin konjonktüre hakimiyetini artırmakta ve kriz ile olağanüstü durumlara karşı öngörü kabiliyetini geliştirmektedir. Bu sistemler, beklenmedik olasılıklara karşı hazırlıklı eylem planları sayesinde müdahale kapasitesini güçlendirmektedir. Özellikle yükselen ekonomilerde uzun dönemde istikrarlı makroekonomik göstergelerin sağlanması; doğru konumlandırma çalışmaları, karar alma ve uygulama süreçlerinin aktörler bazında ele alınması ve yüksek ölçekli stratejik planların tasarımı ile mümkün olmaktadır; bu süreçler, kurumsal ekonomik istihbarat sistemi aracılığıyla daha etkin yönetilebilmektedir. Çalışmada, Asya bölgesinde kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ülkeler ile bu tür sistemlerden yoksun ülkelerin kriz dönemlerindeki makroekonomik göstergelerindeki volatilité ve değişim dinamikleri incelenmiştir. Döviz kuru ve borsa endekslerindeki volatilité, ARCH modelleri kullanılarak analiz edilmiş ve yıllık verilerdeki eğilimler ışığında kurumsal ekonomik istihbarat sisteminin performansı değerlendirilmiştir. Analizler, paydaş çıkarlarını uyumlu hale getirmek için ekonomik kırılma alanlarının düzenlenmesi gerektiğini ve paydaş tercih ile önceliklerinin doğru yönlendirilmesinin kritik olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, kurumsal ekonomik istihbarat sistemine sahip ülkelerin, kriz öncesinde koşulları analiz ederek bir tür uyarı mekanizması geliştirdiğini ve sistem içindeki paydaşların yeni koşullara hızla uyum sağlamasını mümkün kıldığını göstermektedir. Bu sayede kriz dönemlerinde dalgalı makroekonomik göstergelerin toparlanma süreci, bu sistemlere sahip ülkelerde daha hızlı ve etkili gerçekleşmektedir. Sonuç olarak, paydaşlar arasındaki ilişki ağının güçlenmesi, kriz ortamlarının stratejik yönetimini desteklemekte ve sürdürülebilir, istikrarlı bir büyüme performansına katkı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Andersone, L. (2025). Role of EU Strategies and Support Programmes in Economic and Business Environment Enhancement in Central Asia (Doctoral Thesis). Rīga Stradiņš University.
- Baitimbetova, M. (2024). Political economy of regionalism in Eurasia (Doctoral dissertation, University of Birmingham). University of Birmingham.
- Bashirov, G. (2019). Energy, security and democracy: the shifting US policy in Azerbaijan. *Cambridge Review of International Affairs*, 32(6), 771-798.
- Clerc, P. (1998). Economic intelligence. *World Information Report*, 304-317. http://cv.uoc.edu/moduls/XW00_79010_00225/web/main/m2/v5.html adresinden alındı
- Çınar, M. A. (2023). Ekonomik Veri Derleme ve Değerlendirme Sürecinde Yeni Yöntem: Ekonomik İstihbaratın Rol ve Fonksiyonu. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi)*.
- Ece, N. J. (2023). Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri açısından önemi. *Mersin Üniversitesi Denizcilik Ve Lojistik Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 38-56.
- Ekren, N., & Çınar, M. A. (2023). Gelişmiş ve yükselen piyasa ekonomilerinde ekonomik istihbaratın tasarımı mukayeseli statik analiz. *PressAcademia Procedia*, 17(1), s. 124-128. <http://www.pressacademia.org/archives/pap/v17/19.pdf> adresinden alındı
- Ekren, N., & Çınar, M. A. (2024). Ekonomik istihbarat sisteminin küresel kriz dönemlerinde makroekonomik performans göstergeleri üzerinden değerlendirilmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(49), s. 1649-1671.
- Franco, M., Magrinho, A., & Ramos, J. (2011). Competitive intelligence: a research model tested on Portuguese firms. *Business Process Management Journal*, 17(2), s. 332-356.
- Grigoryev, L. (2016). Russia in the system of global economic relations. *Strategic Analysis*, 40(16), 498-512.
- Güldiken, N. (2006). Bilginin elde edilmesi ve korunmasında ekonomik istihbarat sistemlerinin rolü. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 169-182.
- Levytskyi, V. (2001). Economic intelligence of the modern state. *Navy Postgraduate School (Master's Thesis)*, 1-73.
- Lin, J. Y. (2011). China and the global economy. *China Economic Journal*, 4(1), 1-14.
- Morelli, P., & Seghezza, E. (2021). Why was the ECB's reaction to Covid-19 crisis faster than after the 2008 financial crash? *Journal of Policy Modeling*, 43(1), 1-14.
- Nowzohour, L., & Stracca, L. (2020). More than a feeling: Confidence, uncertainty, and macroeconomic fluctuations. *Journal of Economic Surveys*, 34(4), 691-726.
- Potter, E. H. (1998). *Economic intelligence and national security*. Canada: Carleton University Press.
- Takatoshi, I., & Hoshi, T. (2020). *The Japanese Economy* (2 b.). MIT Press.
- Tjia, L. Y.-n. (2022). Kazakhstan's leverage and economic diversification amid Chinese connectivity dreams. *Third World Quarterly*, 43(4), 797-822.